

Odišiel Slovák, ktorý sa už za života stal legendou

Zomrel Alexander Dubček

Vo veku 70 rokov zomrel v sobotu poslanec Federálneho zhromaždenia a predseda Sociálnodemokratickej strany Slovenska Alexander Dubček.

Narodil sa 27. novembra 1921 v Uhrovci, okres Topoľčany v tom istom dome ako pred vyše storočím Ľudovít Štúr. V rokoch 1925-1938 žil spolu s rodičmi v ZSSR. Pôvodným povoláním bol strojník. V ZSSR sa formovala jeho svetonázorová orientácia a roku 1939 vstúpil do KSC. Aktívne sa zúčastnil na ilegálnej činnosti počas 2. svetovej vojny a bol priamym účastníkom SNP. Po oslobodení sa angažoval vo verejnom živote a v orgánoch Národného frontu a KSS. Od roku 1949 prešiel rôznymi politickými funkciami, počnúc vedúcim tajomníkom Okresného výboru KSS až po tajomníka ÚV KSC. Roku 1958 ukončil štúdium na Vysokej škole politickej pri ÚV KSSZ v Moskve. V rokoch 1951-1955 a v rokoch 1960-1970 bol poslancom Národného, neskôr Federálneho zhromaždenia a v rokoch 1964-1970 poslancom Slovenskej národnej rady. V rokoch 1963-1967 viedol ako prvý tajomník ÚV Komunistickej strany Slovenska. Od januára 1968 do apríla 1969 nastúpil po A. Novotnom do funkcie prvého tajomníka ÚV KSC. V roku 1968 stál na čele obrodného procesu a úsilia o socializmus s ľudskou tvárou. V týchto časoch spolu s L. Svobodom, J. Smrkovským a O. Černíkom viedol československý štát.

Lúče možného zmierenia

Do v tom čase železnou oponou rozdelenej Európy a studenou vojnou polarizovaného sveta vyslala Pražská jar signál. Lúče spolupráce, dohody, možného zmierenia oboch táborov. A prvý tajomník KSC bol symbolom tejto nádeje. Symbolom Alexander Dubček, muž roku 1968 zostal a zostane pre naše národy i svet navždy. Napriek tomu, že neprekročil tieň svojho komunistického presvedčenia a pokúšal sa reformovať nereformovateľné.

Socializmus s ľudskou tvárou udalosti rýchle zmietli do histórie. 21. august 1968 - okupácia ČSSR vojskami Varšavskej zmluvy - znamená prerušenie obrodného, ekonomickej, politickej a duchovnej demokratizácie našej spoločnosti.

V ťažkých a pre ďalší vývoj spoločnosti tragických chvíľach zaujal A. Dubček zodpovedné a občiansky statočné stanovisko. Neustále nabádal hlboko zranené a okupáciu pokorené obyvateľstvo Československa k pokoju a rozvahe. Nemaľou mierou sa váhou svojej obrovskej autority zaslúžil o čo najmenšie obeť na životoch našich ľudí.

Po invázii v roku 1969 bol krátko predsedom Federálneho zhromaždenia a neskôr do roku 1970 mimoriadnym a splnomocneným veľvyslan-

com ČSSR v Turecku. Roku 1970 ho vylúčili z KSC. Bol to moment, ktorý už vtedy utvrdil mnohých v presvedčení, že A. Dubček bol skôr objektom ako subjektom politickospoločenských zmien v Československu.

Po najväčšom sklamaní

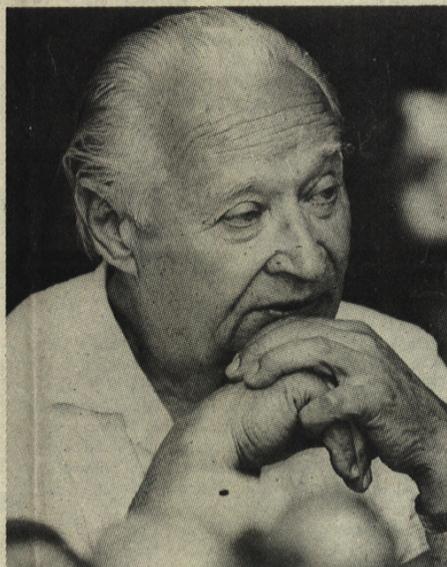
Nebol mužom veľkých gest a bombastických vyhlásení, nedokázal však ani v prelomových situáciách zaujať zásadný postoj. Napriek najväčšiemu sklamaniu v živote, ktorým isto 21. august pre neho bol, napriek tvrdému normalizačnému útlaku a jasným indiciám ďalšieho vývoja nedokázal transparentne vyjadriť svoj nesúhlas vystúpením z komunistickej strany. Nechal sa z nej vylúčiť.

V období normalizácie pracoval ako mechanizátor Západoslovenských štátnych lesov. Roku 1985 odišiel do dôchodku. Nesmel byť ani v ROH, zakázali mu členstvo v akejkoľvek organizácii, vrátane SZPB. Osemnásť rokov žil A. Dubček pod dohľadom ŠtB. Roku 1975 viedli proti nemu stránke a štátne orgány masívnu kampaň za kritický a protestný list Federálnemu zhromaždeniu proti totalitnému a policajnému systému v ČSSR. V časoch normalizačnej stagnácie sa A. Dubček, najmä pre svoj vek a zdravotný stav, neangažoval v žiadnych politických štruktúrach opozície vrátane Charty 77. Naposledy ho zadržala v Prahe Štátna bezpečnosť počas manifestácie 17. novembra 1989. V nasledujúcich dňoch patril k najobľúbenejším tribúnom revolučných mítingov. A po politických zmenách, ktoré sa uskutočnili v novembri 1989, A. Dubček opäť ako takmer 70-ročný vstúpil do politického diania. Stal sa aktivistom občianskeho hnutia VPN, v ktorom sa v tých časoch sústredili viaceré známe osobnosti rôzneho politického presvedčenia, aby dokončili demontáž normalizačného totalitného režimu G. Husáka. Už v decembri 1989 sa stáva poslancom Snemovne národov vo FZ ČSFR za VPN a predsedom FZ ČSFR. Napriek tomu, že ho vedúca osobnosť Občianskeho fóra Václav Havel označil za nenahraditeľného spolupracovníka pri budovaní novej demokratickej spoločnosti, čoskoro sa ich cesty rozchádzajú. Nechuť k radikálnym krokom pri riešení spoločenských zmien i tvrdošíjné lpenie na federatívnom usporiadaní republiky výrazne oslabilo jeho politickú reputáciu v Čechách i na Slovensku.

Symbol obrody

S inštalovaním pluralitného politického systému klasického európskeho typu na Slovensku v čase, keď hnutie VPN do-

hralo svoju historickú úlohu, A. Dubček v marci 1992 prešiel do SDSS a stal sa jej predsedom a len vďaka nemu sa SDSS dostalo do FZ. Jeho návrat do radov slovenskej ľavice bol spojený s aktuálnou úlohou oživiť svojim vysokým politickým kreditom a skúsenosťami ľavicové hodnoty a pomôcť SDSS dostať sa do Socialistickej internacionály. Napriek kritike, ktorá sa mu pre politické postoje nezriedka ušla, neotriasla jeho popularitou predovšetkým u strednej a staršej generácie. Napriek svojim profederalistickým postojom ho podľa prieskumu verejnej mienky veľká časť voličov považovala za horúceho kandidáta na funkciu slovenského prezidenta. Aktívnu politickú činnosť A. Dubčeka ukončila tragická smrť. Počas

jeho života, bohatého na politickú aktivitu, jeho prácu ocenili viacerými domácimi i zahraničnými vyznamenaniami. Alexander Dubček bol okrem iného nositeľom týchto čs. vyznamenaní: Pamätná medaila Radu SNP (1945), Za zásluhy o výstavbu (1958). Medzinárodným ocenením jeho práce je okrem iného cena Andreja Sacharova (Európsky parlament), Medzinárodné humanitné ocenenie za rok 1990 (Medzinárodný humanistický a etický zväz 1990), Čestný

doktorát DR. h. c. politických vied univerzity v Bologni (Taliansko 1988), Zlatá medaila Spoločnosti Forum de Alta dirrección (Forum vysokého riadenia, Španielsko 1990), Výročná cena Medzinárodnej skupiny pre dodržiavanie ľudských práv (USA 1990), Rád rytiera Veľkého kríža (Taliansko 1991), Cena za ľudské práva (Austrálsky inštitút pre židovské otázky, Austrália 1991).

V osobe Alexandra Dubčeka odišiel človek, ktorého

život bol spojený s najnovšími dejinami Česko-Slovenska. Najmä v rokoch 1968-1969 sa v zložitých životných a krízových situáciách prezentoval občianskou statočnosťou, čím si získal úctu a dôveru širokých vrstiev obyvateľov Česko-Slovenska i medzinárodnej verejnosti. V období tzv. normalizácie až do súčasnosti bol Alexander Dubček symbolom obrody česko-slovenskej spoločnosti na princípoch demokracie, humanizmu a porozumenia. JOZEF LUKY

Zjednocujúci politik, človek trpezlivý k človeku i svetu Trvalý príklad hľadania ľudskosti

Alexander Dubček patril k najvýznamnejším politikom slovenských dejín. O slovenských politických dejinách však možno hovoriť len pol druha storočia, pričom sa z toho ešte rovná polovička vyvíjala v národnej neslobode. Nie je to teda dlhé obdobie pre činnosť slovenského politika; navyše keď náš politik musel v prvej polovici týchto dejín ako svoje hlavné povolanie vykonávať nepolitickú činnosť.

Všetci naši významnejší politici od Štúrových a Daxnerových čias podnes mali tú nevýhodu, že ich súčasníci málokedy primerane chápali, že zväčša hynuli v osamotení i vo vnútorných rozporoch. Dlhšie im trvalo, kým si našli stredný tok prúdu života, odolávajúc

jednostrannosťami a zľava i sprava. Ale napriek pestrosti dobových záujmov L. Štúr, po ňom M. R. Štefánik i Milan Hodža a teraz A. Dubček po počiatkoch hľadania a blúdení našli centrálnu pozíciu v ktorých sa integrovali aj revolučné jednosmerné, hoci priekopnícke osobnosti, ako boli v nedávnom období Andrej Hlinka a Martin Rázus.

Obdiv na Západe, závisť na Východe

Nezastupiteľná je úloha priekopníkov, prerážajúcich nezáujem domácich vrstiev i odpor oponentov, no väčšia je úloha vodcov zosúladujúcich najrozličnejšie snahy do mohutného toku víťazne sa

uberajúcich síl. Dubček bol v tomto smere našim zjednocujúcim politikom. Od poslednej štvrtiny šesťdesiatych rokov vedel získať slovenského i českého človeka na prerážanie demokratických prvkov zo skostnatej komunistickej obruče a zároveň vyvolával masy stúpcov doma, k čomu sa pripájal obdiv na kapitalistickom Západe a závisť i nenávisť na nehybnom Východe. Jeho hľadanie, ktoré malo byť akoby v erbe vísané do života marxistických intelektuálov a vodcov, sa stalo v ich myslení hriechom a vinným, a preto zaň nasledoval i najvyšší tresť - vojenské potlačenie.

Prenikavý politický vzostup A. Dubčeka na prelome rokov 1967/68, symbolický prechod z Bratislavy do Prahy a jeho iniciovanie Pražskej jari v duchovnom svete Európy, jeho ľudský prístup k politike a k transformácii predaugustovského režimu na známy „socializmus s ľudskou tvárou“, to všetko udivilo svet a naplnilo našich ľudí nádejou.

Najlepšie presvedča vlastná skúsenosť

Pre niektorých nechápavcov, dobrodruhov i mrzútcov, a najmä pre mladých, ktorí nepoznajú dejiny, bol Dubček nemodernou osobou. Dráždila ich jeho vernosť socialistickej ideji, jeho vytrvalá snaha o rehabilitáciu sociálneho čítania i myslenia, jeho nevelký vývojový oblúk, a najmä jeho trpezlivosť v pomere k človeku a svetu. Rýchle a nedomyšlené kroky disidentských nadočkavcov po „zamatovej revolúcii“ ho znepokojovali, ich vízie vlastnej dokonalosti a mravnosti ho dráždili, ale nedával to hneď najavo, čakal i na výsledky týchto zámerov, lebo človeka najlepšie presvedča vlastná skúsenosť. Jeho kroky boli rovnomernejšie a uvážlivejšie na politickej ľavici. A tak i jeho vnútorná

cesta od extrémnej komunistickej organizácie sveta k sociálnej demokracii je príkladom jeho životných skúseností vlastných aj národných. Nie je náhodné, že takouto cestou sa dáva i slovenské politické zoskupenie v SDL, ktorú založili a viedli jej miernejší mladí príslušníci. Pred touto organizáciou mal Dubček historickú prednosť: ako vylúčený z komunistickej strany stál dvadsať rokov i proti dnešným mladším politikom, vyrastajúcim v rokoch husákovskej normalizácie, ktorí sa pomaly zbavujú bývalej uzavretosti a najmä sa neschmelo vyrovnávajú s hlasom vlastného svedomia.

Idú a pôjdu za ním. Dubček teda zákonite vykročil k sociálnej demokracii ako k najstaršiemu politickému hnutiu ľavice. Je priam nepochopiteľné a v slovenských dejinách naďalej smutné, že jeho hľadanie vyvolávalo najmä u mladších generácií strohé odsúdenie či zanovitý nezáujem. Najprv ho neuznávali naši disidentskí „vápenskári“, ktorí sa až mnoho rokov po ňom odlúčili od normalizačtorých komunistov, potom ho s nedobrym svedomím neuznávali aj neskôršie sa prebúdzajúci mladí komunisti zakladajúci si SDL a nakoniec ho zaznávali aj mladí prospěchárski nadočkavci od internacionalizmu galopujúci k nacionalizmu, alebo sa jednoducho odvracajú do spásneho individualizmu. Toto všetko súvisí s malou kultúrou nášho prostredia, so značnými zvyškami taktizovania a neangažovania, no aj s rýchlym povrchným odsúdením človeka, ktorý sa zjavne vyvíjal aj experimentoval, aby došiel na hranicu svojich možností aj ľudských schopností. Alexander Dubček ostáva teda veľkým medzníkom, a to i napriek tomu, že popri ňom aj za ním išli politici iných ciest a možno aj s úspešnejšími výsledkami. BRANISLAV CHOMA

So synom Pavlom...

Fotografie: JURAJ ŽILINČÍK a archív